

โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์) ปี 2562

กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์

1. เหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่ทำรายได้ในอันดับต้นๆ ของประเทศ โดยแต่ละปีทำรายได้ให้กับประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท แต่ในสถานการณ์การปัจจุบันการส่งออกข้าวมีภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียมีศักยภาพในการผลิตข้าวที่สูงขึ้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้ส่งผลกระทบต่อราคาการจำหน่ายข้าวไปยังต่างประเทศของไทยที่มีราคาแพงกว่าประเทศอื่นๆ ในระดับคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงเป็นโอกาสของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาระบบมาตรฐานการผลิตข้าวและเทคโนโลยีการผลิตที่ก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นในการผลิตข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยและประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงเข้าสู่สังคมของความเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งต้องหันมาดูแลสุขภาพ ใส่ใจกับการรับประทานอาหารปลอดภัยและมีมากขึ้น การผลิตข้าวตามข้อกำหนดมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และได้รับการรับรองมาตรฐานจึงสามารถตอบสนองผู้บริโภคในกลุ่มนี้ได้ ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยในปัจจุบันปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในระบบ PGS และระบบมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกช.9000 เล่ม 4 ปี 2553) สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) และ IFOAM ประมาณ 240,000 ไร่ โดยเป็นข้าวอินทรีย์ในระบบมาตรฐานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน 60,000 ไร่ นอกจากนี้ การผลิตข้าวอินทรีย์ยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความสมดุล ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเหมาะกับการอยู่อาศัย และลดการถูกกีดกันทางการค้าของประเทศต่างๆ ที่ใส่ใจสุขภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวอินทรีย์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มากขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าว รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงมหาดไทย ได้มีนโยบายในการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวและรายได้ของชาวนา โดยจัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อบริหารจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน และกำหนดให้ปี 2560 เป็นปีแห่งการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อสร้างเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าว รักษาสุขภาพแวดล้อม และกรมการข้าวได้ดำเนินการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างสังคมที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับประเทศต่อไป โดยภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 ได้กำหนดเป้าหมายเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ต่อปี รวมถึงความต้องการของตลาดสินค้าอินทรีย์ในประเทศไทยมีเพิ่มมากขึ้นตามกระแสการรักษาสุขภาพ แต่ปริมาณสินค้าอินทรีย์ไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย ซึ่งในส่วนของเกษตรกร มีผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มุ่งเน้นการส่งเสริม การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ จึงส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน Organic Thailand เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าข้าวให้มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และรักษาสุขภาพแวดล้อม

2. เป้าหมายการดำเนินงาน

2.1 เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีที่ 3 (2562) จำนวน 400,000 ไร่

2.2 เกษตรกรปีที่ 1 (2560) ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) ระยะปรับเปลี่ยน ร้อยละ 80

3. วิธีดำเนินงาน

3.1 การประชาสัมพันธ์และการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ

3.1.1 ประชาสัมพันธ์ เพื่อรับสมัครเกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการฯ โดยการเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์กรมการข้าว กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว และเว็บไซต์ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวและศูนย์วิจัยข้าว รวมทั้งช่องทางที่กลุ่มเกษตรกรจะสามารถเข้าถึงได้ง่าย

3.1.2 การรับสมัครเกษตรกรคุณสมบัติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ เป็นเกษตรกรที่มีความมุ่งมั่นและตั้งใจผลิตข้าวในระบบเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Organic Thailand) และมีรายชื่อในทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) หรือถ้าไม่มีให้มาขึ้นทะเบียนเกษตรกร

3.1.3 เงื่อนไขการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ

- 1) เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีสมาชิกจำนวน 5 คนขึ้นไป เพื่อเหมาะสมในการจัดทำระบบควบคุมภายในแบบกลุ่ม (ICS) และการบริหารจัดการการผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐาน
- 2) มีพื้นที่รวมกันไม่ต่ำกว่า 100 ไร่ และอยู่ในชุมชนเดียวกันหรือในบริเวณใกล้เคียงกัน
- 3) พื้นที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องยังไม่ได้การรับรองการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ใดๆ (กรณีมีใบรับรองยังคงอายุการรับรองอยู่ แต่มีความต้องการขยายพื้นที่/หรือเพิ่มจำนวนแปลงสามารถเข้าร่วมโครงการฯ ได้)
- 4) มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (เช่น อาศัยน้ำฝน สระน้ำ คูคลอง บ่อน้ำ บ่อบาดาล เป็นต้น) หรือแหล่งน้ำที่มีความเหมาะสมกับการผลิตข้าวอินทรีย์
- 5) พื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ หรือได้รับการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่มีสิทธิ์รับรอง
- 6) จัดทำรายละเอียดการปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่ม สถานที่ปลูก พื้นที่ปลูก พันธุ์ข้าว และมาตรฐานที่เคยได้รับการรับรอง
- 7) ต้องผ่านการรับรองให้เข้าร่วมโครงการฯ จากคณะกรรมการ COO
- 8) เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ ที่เป็นสมาชิกนาแปลงใหญ่ ให้คงสภาพความเป็นสมาชิกนาแปลงใหญ่ไว้ และให้เกษตรกรเลือกรับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากโครงการใดโครงการหนึ่งเพียงโครงการเดียว
- 9) หากเกษตรกรยกเลิกการเข้าร่วมโครงการฯ หลังจากได้รับเงินสนับสนุนแล้วเกษตรกรจะไม่สามารถสมัครเข้าร่วมโครงการฯ นี้ได้อีก

3.1.4 ขั้นตอนการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ

1) การรับเอกสารใบสมัคร เกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการฯ สามารถรับใบสมัครได้ที่ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว ศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่ หรือดาวน์โหลดใบสมัครได้ที่ <http://brpd.ricethailand.go.th/>

2) สถานที่ส่งใบสมัคร เกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ส่งใบสมัครได้ที่

2.1) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่

2.2) หน่วยงานที่รับใบสมัครรวบรวมใบสมัครส่งให้ศูนย์วิจัยข้าวหรือศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ ในพื้นที่ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นก่อนส่งให้คณะทำงานข้าวอินทรีย์จังหวัดพิจารณา

3) ระยะเวลาการรับสมัครเกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ส่งใบสมัครได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

4) คณะทำงานข้าวอินทรีย์จังหวัดทำการตรวจสอบข้อมูลพื้นที่และเกษตรกรตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขโครงการ และนำเสนอต่อคณะกรรมการ COO พิจารณาให้ความเห็นชอบในการเข้าร่วมโครงการฯ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ เงื่อนไขที่กำหนดและส่งข้อมูลเกษตรกรให้กรมการข้าวทราบ

5) การจัดทำข้อมูลทะเบียนเกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ COO ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว และสถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ ในพื้นที่ที่รับผิดชอบจัดทำข้อมูลทะเบียนเกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาเข้าร่วมโครงการฯ จัดส่งให้กรมการข้าว

6) กรมการข้าวโดยกองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารตามเงื่อนไขโครงการฯ ที่ผ่านมติเห็นชอบจากคณะกรรมการ COO แล้ว แจ้งผลการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ ให้ COO และศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ทราบภายในเวลาที่กำหนด

3.2 การสนับสนุนเกษตรกรภายใต้โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์

3.2.1 เกษตรกรได้เงินอุดหนุนเพื่อชดเชยรายได้จากการผลิตข้าวระบบอินทรีย์ที่ทำให้ผลผลิตลดลงในระยะเริ่มต้นของการผลิตระบบอินทรีย์ โดยสนับสนุนเงินอุดหนุนต่อเนื่อง 3 ปี ซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณาให้เงินอุดหนุนตามข้อกำหนดมาตรฐานข้าวอินทรีย์ ดังนี้

1) เกษตรกรผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ COO ให้เข้าร่วมโครงการฯ
2) ปีที่ 1 กลุ่มเกษตรกรเตรียมความพร้อมสำหรับการตรวจรับรอง โดยมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์เงื่อนไขการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ตามข้อกำหนด ดังนี้

2.1) พื้นที่ปลูก ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในข้าว

2.2) แหล่งน้ำ น้ำที่ใช้ปลูกต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตราย

2.3) การจัดการดินและปุ๋ย ให้ใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดินหรือกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ห้ามใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด

2.4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว

2.4.1) แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์มาจากแหล่งผลิตข้าวอินทรีย์หรือเมล็ดพันธุ์มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้

2.4.2) การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สำรองการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่มีผลต่อข้าวป้องกันกำจัดตามศัตรูพืชและข้าววัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิธีที่เหมาะสมตามคำแนะนำของกรมการข้าว

2.4.3) มาตรการป้องกันการปนเปื้อน พื้นที่ปลูกจะต้องห่างจากแหล่งกำเนิดวัตถุอันตราย หากมีจะต้องทำแนวป้องกันการปนเปื้อนทั้งทางน้ำและอากาศ

2.5) การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต) ต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำใช้ การกำจัดต้นข้าวพันธุ์อื่นปน การสำรวจและการเข้าทำลายของศัตรูพืชและการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

2.6) จะต้องผ่านการประเมินเบื้องต้นจากกรมการข้าว ตามข้อกำหนด 5 ข้อ และเงื่อนไขโครงการมีสมาชิกอย่างน้อย 5 ราย 100 ไร่

3) ปีที่ 2 กลุ่มเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์จากกรมการข้าวโดยผ่านการรับรองเป็นระยะปรับเปลี่ยน

4) ปีที่ 3 กลุ่มเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองต่อเนื่องและได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) จากกรมการข้าว

5) การสนับสนุนเงินอุดหนุนซึ่งเกษตรกรที่ผ่านหลักเกณฑ์เงื่อนไข โดยการพิจารณาให้ความเห็นชอบของคณะกรรมการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์

5.1) ปีที่ 1 ผ่านการประเมินเบื้องต้น สนับสนุน 2,000 บาท/ไร่
ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน

5.2) ปีที่ 2 ผ่านการรับรองระยะปรับเปลี่ยน สนับสนุน 3,000 บาท/ไร่
ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน

6) กรมการข้าวส่งทะเบียนรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปีที่ 1 ตามข้อ 2) ปีที่ 2 ตามข้อ 3) และ ปีที่ 3 ตามข้อ 4) ให้ ธ.ก.ส. สำนักงานใหญ่ โอนเงินอุดหนุนเข้าบัญชีเงินฝากของเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ของโครงการฯ และรายงานผลการจ่ายเงินให้กรมการข้าวทราบ

3.2.2 การอบรมเกษตรกรและเจ้าหน้าที่

3.2.2.1 การอบรมเกษตรกร ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ จัดอบรมเกษตรกรในพื้นที่ กลุ่มละ 2 ครั้ง รายละเอียดหัวข้อการอบรมดังนี้

- 1) เรื่องมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ มกษ 9000 : เล่ม 4 (ข้าวอินทรีย์)
- 2) การปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานข้าวอินทรีย์และการจดบันทึก
- 3) เรื่อง ระบบควบคุมภายใน (ICS) และการจัดโครงสร้างกลุ่ม

3.2.2.2 การอบรมผู้ตรวจประเมินข้าวอินทรีย์กรมการข้าว

- 1) เรื่องระบบการผลิตข้าวอินทรีย์
- 2) ข้อกำหนดการตรวจประเมินเบื้องต้น (ข้อกำหนด 5 ข้อ) กระบวนการตรวจประเมิน และวางแผนการตรวจประเมินเบื้องต้น
- 3) หลักการพิจารณาผลทบทวน การประเมินเบื้องต้น
- 4) ข้อกำหนดการตรวจรับรองข้าวอินทรีย์ (ข้อกำหนด 9 ข้อ) และการตรวจรับรองรายกลุ่ม

3.2.3 ตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์แบบกลุ่มตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ. 9000 เล่ม 4 ปี 2553) ในปี 2 และปี 3 ต่อเนื่อง 2 ปี

3.3 การบริหารจัดการโครงการฯ

3.3.1 จัดจ้างเจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานโครงการฯ ช่วยเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัด ช่วยการจัดทำทะเบียนเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ การทำทะเบียนกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการข้าวอินทรีย์จังหวัด และผ่านการรับรองจากคณะ COO ร่วมเป็นที่ปรึกษาในการจัดทำระบบกลุ่ม ร่วมให้คำแนะนำในการผลิตข้าวอินทรีย์

3.3.2 การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานพิจารณาให้ความเห็นชอบบัญชีรายชื่อเกษตรกร ที่อนุมัติการจ่ายเงินอุดหนุน

4. งบประมาณ

675,550,000 บาท

5. พื้นที่ดำเนินการ

ทั่วประเทศ 77 จังหวัด

6. หน่วยงานรับผิดชอบ

กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ในปี 2564 กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวคุณภาพได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ สามารถผลิตข้าวเปลือกคุณภาพดี ได้ประมาณ 400,000 ตันข้าวเปลือก (คำนวณจาก 400 กก./ไร่) มูลค่าข้าวเปลือกอินทรีย์ 8,000 ล้านบาท (คำนวณจาก 20 บาท/กก.) เปรียบเทียบกับข้าวเปลือกทั่วไปมูลค่า 4,800 ล้านบาท (คำนวณจากราคา 12 บาท/กก.) ดังนั้นเกษตรกรขายข้าวเปลือกอินทรีย์ได้ราคาสูงกว่าข้าวเปลือกทั่วไป 3,200 ล้านบาทคิดเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.66 เมื่อเทียบกับมูลค่าข้าวเปลือกทั่วไป ทำให้มีปริมาณข้าวอินทรีย์และช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น เพิ่มโอกาสในการขยายตลาดข้าวอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

7.2 สร้างกลุ่มชาวนาที่มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนชาวนาอื่นๆ

7.3 รักษาระบบนิเวศในพื้นที่ให้มีความสมดุล รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ประชากรในชุมชนมีสุขภาพดี

8. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

8.1 เสิ่งปริมาณ

ในปี 2562 มีเกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการฯ พื้นที่ 400,000 ไร่ เกษตรกรที่ผ่านการตรวจประเมินระบบการผลิตข้าวอินทรีย์เบื้องต้นร้อยละ 80 และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ในปี 2561 ผ่านการรับรองระยะปรับเปลี่ยนร้อยละ 80 และเกษตรกรปี 2560 ผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ Organic Thailand ร้อยละ 80

8.2 เสิ่งคุณภาพ

เกษตรกรมีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าข้าวตามข้อกำหนดมาตรฐานข้าวอินทรีย์ สามารถผลิตข้าวอินทรีย์ที่มีความปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภคไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเป้าหมาย

.....